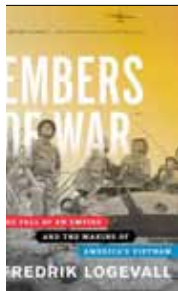

Arrogant en moreel superieur

door Frans Verhagen

FREDRIK LOGEVALL
Embers of War: The Fall of an Empire and the Making of America's Vietnam
Random House,
54 blz., € 35,99

Vietnam ver achter ons liggen, die mechanismen werken nog iedere dag.

De standaardversie van de Tweede Vietnamse Oorlog (na die van Frankrijk) begint met de duizenden Amerikaanse adviseurs onder resident Kennedy. Onder president Johnson werd dat op tot vijfhonderdduizend soldaten aan de grond. Het echte verhaal is dat Amerika vrijwel onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog opvallend was voor wat een halve eeuw van tevoren zou worden voor Vietnam en zijn bevolking.

Logevall gaat in eerste instantie nog verder terug en schetst een mooi beeld van de ontwikkeling van Ho Chi Minh, een francofiële nationalist. Dat beeld begint bij Woodrow Wilson, die de vredesonderhandelingen in Versailles en de Amerikaanse belofte dat de koloniale tijd voorbij is en landen zelf kunnen beschikken over hun lot. Ho Chi Minh trekt zijn beste pak aan om Wilson over te halen zijn land te helpen met Franse koloniale bewind kwijt te raken. Hij wordt niet ontvangen.

Het ware treurspel begint na de Tweede Wereldoorlog. President Roosevelt vindt het helemaal niet nodig dat het verslagen en verzwakte Frankrijk zijn kolonies weer onder de knie krijgt. Dat verandert als Roosevelt in april 1945 overlijdt, want Harry Truman legt de prioriteit bij het overeind houden van Frankrijk als oude Europese bondgenoot en wil wel helpen in Zuidoost-Azië. Ho Chi Minh de nationalist, die opnieuw beschaamd in zijn vertrouwen in de VS, wordt dan Ho Chi Minh de communist. Het is duidelijk dat hij steun zoekt bij de Sovjet-Unie en dat in 1949 bij China, de enige mogelijkheid om de vrijheid te verwerven. Daardoor worden Vietnam en de omringende landen, Cambodja en Laos, echter deel van de Koude Oorlog.

Door incompetentie, gebrek aan inzicht en gebrek aan middelen verliezen de Fransen vrij snel hun greep op Vietnam. Een poging om Ho Chi Minh en zijn sluwe generaal Giap te verlokken zich stuk te lopen op een gefortificeerde stelling loopt mis in Dien Bien Phu als de Fransen een daverende nederlaag lijden. Amerikaanse hulp kan de Fransen niet redden. De Amerikaanse militairen spelen zelfs met de gedachte om kernwapens in te zetten. In hoeverre de regering-Eisenhower daarin heeft meegedacht is een vraag die Logevall niet kan beantwoorden, maar met alles wat we weten over de Cuba-crisis in 1962 zou het vreemd zijn als de militairen zich hier terughoudender hadden getoond.

Wat vooral van de pagina's springt in dit fascinerende en uitstekend geschreven boek is hoe dicht Amerika in 1953 en 1954 bij een militaire interventie was. Niet staatsmanschap weerhoudt president Eisenhower, maar onwilligheid om zo snel na Korea opnieuw Amerikaanse troepen het veld in te sturen. Retorisch is de president dan al gevallen voor de inktzwarte scenario's die Foster Dulles hem schetst, zijn fantasieloze minister van Buitenlandse Zaken. In elke toespraak doemen nu de domino's op en daarmee een lange geschiedenis van steun aan dictatoriale regimes om de 'communistische expansiedrift' in te tomen en de 'vrijheid' te redden. Ze geloven werkelijk dat de Sovjet-Unie en China opmarcheren.

Om aan de eisen van het Congres te voldoen, moet Amerika voor een interventie steun krijgen van Groot-Brittannië. De Britten weten wel beter en Logevall geeft veel krediet aan minister van Buitenlandse Zaken Anthony Eden. Eden heeft een geweldige hekel aan Dulles en diens oorlogszuchtige onderknuppels en laat dat voortdurend blijken. Hij weerstaat de grote druk van de Amerikanen (zoals zo vaak duiken

München en appeasement weer op). Dien Bien Phu verandert deze fase van de oorlog, want Edens tot ieders verrassing erin slaagt om de Akkoorden van Genève tot stand te brengen waarin verkiezingen in 1956 een eindoplossing zullen brengen voor een verenigd Vietnam.

De Amerikanen weigeren zich daaraan te committeren. Ze hebben inmiddels hun baas gevonden in de Zuid-Vietnamese premier Diem, een sluwe overlever die geleidelijk steeds autoritairder wordt. Ze zetten alle k

De lezer realiseert zich keer op keer hoe slecht grote landen zijn in het trekken van lessen uit het verleden

nam, 1970. Amerikaanse
niers leggen op het strand van
ing een bruggenhoofd aan ten
eve van een barbecuefeestje

op Diem (die in 1963 vermoord zal worden) naken de verkiezingen onmogelijk die ongef-eld door Ho Chi Minh en zijn nationalist/umunisten zouden zijn gewonnen. Dieper en er zuigt Diem de Amerikanen het land in, veet de dominosentimenten van Eisenhower Dulles feilloos te bespelen.

Behalve mooie portretten van Ho, de Franse eraals, het koloniale Vietnam en Graham ene bij diens voorbereidingen voor *The Quiet rican* biedt *Embers of War* een groot aantal en die gelden voor alle tijden. Lessen over nelvisie, over obsessies, over presidenten die ikachtige standpunten innemen wegens bin-landse politiek en er dan aan vast zitten, over zichtige militairen, over arrogantie, over de gering om te leren van voorgangers, in dit l de Fransen die met afgrijzen zien hoe de erikanen alles overdoen wat zij al fout had-gedaan, alleen nu met de vaste overtuiging het goed is simpelweg omdat zij geen kolen-zijn en niet decadent zoals de Fransen.

En bijzondere rol is weggelegd voor John Kennedy die als Congreslid in 1951 Saigon ekt en een verfrissende scepsis aan de dag over de kansen dat Frankrijk zijn koloniale me overeind kan houden. Kennedy maakt ook zorgen over de mate waarin de Ame-nen steeds meer met de kolonisten worden enzelvigd. Hij zegt er verstandige dingen ; maar als om te bewijzen hoe het proces onafwendbaarheid werkt, houdt hij vanaf 5 zijn mond: hij wil vice-president worden. ; later, als hij president is, negeert Kennedy eigen kritische vragen en gaat hij mee in het ouwen van het enorme arsenaal aan advi-s. Logevall maakt duidelijk dat de gedachte Kennedy na zijn herverkiezingen in 1964 op en of andere manier dat allemaal omgekeerd hebben, weinig steun vindt in de werkelijk-l. Integendeel, hij zou door dezelfde mecha-nen meegezogen zijn als Lyndon Johnson.

Vietnam blijft fascineren omdat het een zo al vermijdbare oorlog is geweest en, zeker teraf, hij zo totaal nutteloos was, alle revisio-ne ten spijt. Logevall betoogt dat dit niet el een gemakkelijke visie achteraf is – het d ook toen al zo gezien maar weggeschof-. De lezer realiseert zich keer op keer hoe onderlijk slecht grote landen zijn in het ken van lessen uit het verleden, waarbij het ngenomen arrogante gevoel van morele rioriteit de Verenigde Staten uitzonderlijk leers maakt. Er is geen reden te denken dat e processen in de toekomst anders zullen ken. Vietnam en Irak hebben meer gemeen je zou denken en wie de retoriek hoort over i ziet de vonken opflikkeren van nieuwe nut-ze oorlogen. ◆

Zo deftig mogelijk

Door Rob Hartmans

JAN HEIN FURNÉE
**Plaatsen van
beschaafd vertier:
Standbesef en ste-
delijke cultuur in Den
Haag 1850-1890**
*Bert Bakker, 902
blz., € 39,95*

ren, leden van de deftige Nieuwe of Littéraire Sociëteit, in de wandeling 'De Witte' genoemd. Deze op het Plein gevestigde club beschikte in het Haagse Bos, vlak bij de muziekkoepeel, over een 'buitensociëteit', een houten gebouwtje waar de leden iets konden drinken en zittend konden luisteren naar de openluchtconcerten.

De overige muziekliefhebbers moesten buiten het terrein van de sociëteit genieten van de marsen, operafantasieën en symfonieën die door het lover schalden. Voor de echte elite van Den Haag, de adel die in De Witte nog niet dood gevonden wilde worden, betekende dit dat men gezeten in zijn rijtuig van een afstandje naar het concert luisterde. Alle andere Hagenaars moesten echter staan. Op zeker moment pikten de welgestelde burgers die niet deftig genoeg waren om lid van De Witte te worden het niet meer. Zij eisten dat er in het park stoeltjes werden geplaatst, waar zij tegen betaling gebruik van konden maken. De leden van De Witte vonden dit belachelijk, want straks zou zelfs het gepeupel nog een zitplaats opeisen. Het verzoek was de aanleiding tot een jarenlange strijd, die in de pers en in de gemeenteraad werd uitgevochten en waarbij men zich zelfs tot de koning wendde.

Deze Haagse controverse wordt door Jan Hein Furnée met veel smaak beschreven in de inleiding van zijn monumentale studie *Plaatsen van beschaafd vertier*, die blijkens de ondertitel handelt over standbesef en stedelijke cultuur in het Den Haag van de tweede helft van de negentiende eeuw. De in onze ogen potsierlijke kwestie leert ons volgens Furnée heel veel over de sociale stratificatie in een stad als Den Haag, en dan vooral over de maatschappelijke bovenlaag.

Tot voor kort hebben sociaal-historici de negentiende-eeuwse Nederlandse samenleving vooral ingedeeld aan de hand van de criteria

welstand en beroep, waarbij zij drie stande of klassen ontwaarden: de hogere, midden- en lagere standen, of zo men wil de grote burgerkleine burgerij en arbeidersklasse. Deze indeling is niet alleen veel te grof, maar bovendien gebaseerd op de verkeerde criteria. Uit recent onderzoek wordt steeds duidelijker dat status en aanzien veel belangrijker waren dan inkomen. De negentiende-eeuwers trokken scheidslijnen die zich onttrekken aan de hedendaagse waarnemer die alleen naar inkomen en economisch invloed kijkt. Ook binnen de bovenlaag van De Haag gaapten diverse kloven.

Furnée heeft uitputtend onderzoek gedaan naar de verschillende sociëteiten in de residentie, de bezoekers van de Koninklijke Schouwburg, de leden van de Haagse dierentuin en de opkomst van de badplaats Scheveningen. Binnen de elite van Den Haag waren grofweg drie sociale formaties te onderscheiden, die men a betrekkelijk scherp omlinnende 'standen' zou kunnen zien. Om te beginnen was daar de groep 'aanzienlijken', bestaande uit edellieden, hogaatsfunctionarissen en vertegenwoordigers van 'oud geld' die al generaties lang bestuurlijke functies vervulden. Daaronder bevond zich de 'fatsoenlijke burgerij', waar vooral hogere ambtenaren, officieren, academici en deftige rentniers deel van uitmaakten. Nog een trap lag stond de 'nijvere burgerij': gegoede fabrikantenvermogenende kooplieden en winkeliers.

Deze laatste categorie voelde zich uiteraar ver verheven boven de minder welgestelde 'kleine burgerij' of 'middenstand', maar had nauwelijks toegang tot de wereld van de 'fatsoenlijken'. Zo konden fabrikanten doorgaagen lid worden van De Witte, al waren ze veel en veel rijker dan veel hoge ambtenaren en officieren die wel tot dit deftige gezelschap behoorden, terwijl de 'aanzienlijken' geen lid wilde worden. Furnée laat zien dat de standsverschillen nog groter waren dan men op grond van de romans van Couperus zou vermoeden.

Tegelijkertijd toont hij aan dat ook ons beeld van het veronderstelde 'burgerlijke' waardepatroon – waarin zelfbeheersing, spaarzaamheid, productiviteit en huiselijkheid centra stonden en dat zich volgens veel historici steeverder zou verbreiden – moet worden bijgesteld. Het werd onder de Haagse elite lang niet zo breed gedeeld als veel bronnen doen vermoeden. Vertier zocht men vooral buitenshuis, en omdat men voortdurend deftiger wilde lijken dan men was, werd veel geld gependend aan statusverhogende bezittingen en bezigheden. Bovendien moest men ook voorkomen dat allerlei indringers uit de lagere standen omhoog klauterden.

Het behoren tot de hogere kringen was zodoende niet alleen een geldverslindende maar dikwijls ook een zenuwslappende zaak. Het was van het grootste belang de avonden door te brengen in de juiste sociëteit, concerten bezoeken, te worden gezien in de dierentuin of het Scheveningse Kurhaus, maar erg ontpaanden kan dit allemaal niet geweest zijn.